

Regelsættet for Det indre Marked

Af J. Ørstrøm Møller

Langtidstendenser

For snart 3000 år siden levede en græsk filosof ved navn Heraklit. Hans filosofi var baseret på en idé om stadig bevægelse. Det sammenfattede han i ordene »alting flyder«. Baggrunden for denne filosofiske tænkning var en simpel betragtning af naturen og menneskets omgivelser, hvor det jo netop er et kendetegn, at alting er i bevægelse, alle forhold ændrer sig, og at alting kan siges at flyde. Heraklits filosofi kan måske forekomme lidt overfladisk, men den rammer noget centralt.

Faktisk er denne simple iagttagelse og denne enkle filosofi mere aktuel end nogensinde.

Efter adskillige tiårs tilstand med et fast og ufravigeligt politisk verdensbillede og en økonomisk struktur, der nok ændrer sig, men ikke på fundamental vis, er verden underkastet væsentlige og afgørende forandringer.

Vi lever i forandringens, internationaliseringens og informationssamfundets tidsalder.

Det er vigtigt at slå to fundamentale ting fast i en analyse og vurdering af EF's indre marked.

For det første er det indre marked ikke et mål i sig selv, men et middel til at opnå noget andet, og dette andet er en højere økonomisk vækst gennem tilbageerobring af de markedsandele, som europæisk industri i de forgangne ti år har tabt til USA og Japan.

For det andet er det indre marked både budbringeren og instrumentet for den internationaliseringsproces, som er kommet til Europa på samme måde, som den gør sig gældende i

andre verdensdele. Intet land kan holde sig uden for den internationale arbejdsdeling. For de små lande er det en selvfølge, men der kan alligevel spores noget nyt, og det er, at internationaliseringen ikke blot er et spørgsmål om varehandel, men om virksomhedernes integrering i det internationale økonomiske netværk. For de store lande er det et spørgsmål om at sige farvel til en god del af den teori om selvforsyning, som i mange årtier har været god latin, men nu ikke slår til længere. Det bedste eksempel er Sovjetunionen, der tidligere hyldede begrebet selvforsyning næsten som et mål i sig selv, men nu erkender de store økonomiske tab, denne tankegang fører med sig.

Det er mere eller mindre omsonst at bevæge sig ud i en kortlægning af regelsættet for det indre marked, medmindre det sker ud fra en erkendelse af de perspektiver og tendenser, som forandringen, internationaliseringen og informationssamfundet fører med sig.

Disse tendenser er de afgørende tankemæssige brikker i den konstruktion, som reglerne udgør de lovgivningsmæssige rammer for. Det er nu engang sådan i virkelighedens verden, at det er tankerne, som giver liv til lovparagrafferne.

De hovedtendenser, som på indeværende tidspunkt aftegner sig i internationaliseringsprocessen, kan sammenfattes på følgende måde.

For det første selve *internationaliseringen*, der drejer sig om at tænke og handle internationalt. Der er ikke længere noget, som hedder

et nationalt produkt. Et produkt er sammensat af dele fra mange lande. Det gælder råvarer og halvfabrikata, men først og fremmest den viden, der udvikler og fremstiller produktet. Der er heller ikke noget, som hedder et nationalt marked, fordi forbrugsvaner i stigende grad bliver internationale som følge af internationaliseringen på kulturområdet forstået som vaner og adfærdsmønstre.

For det andet en ændring i tyngdefordelingen mellem produktionsfaktorerne. Arbejdslojnnens andel af et produkts pris har været faldende igennem adskillige år og vil utvivlsomt fortsætte hermed. Derimod stiger *videnfaktorens* andel næsten eksplosivt. Det er interessant, fordi viden (til en vis grad også pengekapital) er en international produktionsfaktor, som kan flyttes hurtigt og uden varsel fra et sted til et andet. Hertil kommer, at viden kan bruges igen og igen, og den kan bruges af mange virksomheder og personer samtidig.

For det tredje *produktudvikling* og *produktkoncept*. Et produkt må til stadighed fornyes, og det kræver udvikling, bl.a. i form af forskning og teknologi. Tilsvarende gælder produktkoncept, der indebærer, at den gamle tanke om at fremstille en vare og dermed slut er afløst af et tilbud fra virksomheden om at løse kundens behov fra a til z. Transportsektoren illustrerer dette forhold. Den moderne containertransport er af global karakter og indebærer et tilbud til kunden om en samlet løsning på det foreliggende transportproblem.

For det fjerde *service*, der går ud på, at virksomheden og kunden til stadighed opretholder kontakt, således at virksomheden har et ansvar for, at det produktkoncept, der er leveret, ikke alene fungerer som forudsat, men også fortsat er i stand til at løse kundens problem. Der er således ikke tale om service i gammeldags forstand som eftersyn eller lignende, men om at have fingeren på pulsen og tilbyde kunden nye løsninger.

For det femte *kultur* og *uddannelse*, der illustrerer, at den tidligere meget snævre synsvinkel baseret på økonomiske og tekniske vilkår måske ikke erstatter, men i hvert fald suppleres af en mere nuanceret synsvinkel, hvori indgår begreber som teknologi, kultur og uddannelse. En virksomhed, der fokuserer på en kortsigtet profitmaksimering og således alene inddrager økonomiske og tekniske vilkår i sin planlægning, kan måske klare sig, men ikke særlig godt og specielt ikke på længere sigt, hvor teknologi, kultur og uddannelse bliver afgørende for medarbejdernes tilknytning til virksomheden og virksomhedens forståelse for de behov, som kunderne skal have løst.

For det sjette *medarbejdernes* forhold til virksomheden, som ikke alene (langt fra) bliver domineret af økonomiske forhold, dvs. aflønningen, men i højere grad bliver et spørgsmål om, hvorvidt virksomheden og dens medarbejdere kan udmønte en form for gensidig befrugtning, der gør, at begge parter er tilfredse. Med den stigende interesse for et meningsfyldt liv stiller medarbejderne stigende krav til virksomheden som ramme for deres liv i den faste arbejdstid, men også for en del af deres fritid, hvor medarbejderne fastlægger deres identitet og livsstil.

2. Det indre markeds formelle regler
EF's beslutningsprocedure er ofte blevet beskyldt for at være langsom og kompliceret. Det er til en vis grad rigtigt, men med streg under »til en vis grad«. Sagen er, at EF faktisk er i stand til at træffe beslutninger af ganske stor rækkevidde og inden for en tidshorisont, der må betegnes som rimelig kort.

Det er specielt efter vedtagelsen i begyndelsen af 1986 af den europæiske Fælles Akt indeholdende bl.a. målsætningen om det indre marked, at beslutningshastigheden i EF er blevet sat kraftigt i vejret. Det kan illustreres med et par eksempler.

I slutningen af 1970'erne var det en begivenhed i Fællesskabet, når det efter trælsomme og langvarige forhandlinger lykkedes at hive et enkelt eller to direktiver om harmoniseringen af tekniske forskrifter i land. Der kunne gå flere år imellem sådanne vedtagelser. Fra tid til anden samlede et formandskab styrke til at bundte f.eks. 15 direktiver sammen i en pakke, og der blev talt meget i Fællesskabet om dristigheden i et sådant initiativ. Fra midten af 1986 og til slutningen af 1989 er situationen en ganske anden, idet det gennemsnitlige antal vedtagelser vedrørende det indre marked er af størrelsesordenen 30-35 pr. formandskab, dvs. hvert halvår.

Det varede 5½ år for EF at nå frem til en vedtagelse af det engang så berømte direktiv om støj fra græsslåmaskiner. Få vil bestride, at den økonomiske betydning af dette direktiv er begrænset. Ved slutningen af det spanske formandskab i første halvår 1989 fik EF derimod vedtaget det såkaldte maskindirektiv. Det skete efter forhandlinger, som havde strakt sig over 12 måneder. Det regulerer markedet for industrimaskiner i EF svarende til en omsætning på ca. 30 milliarder ECU.

Det tog i sin tid EF 18 år at vedtage fri etableringsret for arkitekter, men det lykkedes i slutningen af 1980'erne at nå frem til gensidig anerkendelse af samtlige eksamensbeviser inden for de højere uddannelser på mindre end 3 år.

Som det fremgår, er der gode argumenter for at betegne den megen tale om en langsom og omstændelig beslutningsprocedure i EF for en skrøne.

Derimod er der en del, som taler for, at medlemslandene kunne og burde gøre mere for at omsætte de vedtagne retsakter i national lovgivning. Sagen er nemlig, at størsteparten, ja næsten alle EF-vedtagelser på dette område har karakter af et direktiv, som skal udmøntes af de nationale regeringer og parlamenter i form af bekendtgørelser eller national lovgiv-

ning. Det kræver tid. Derfor indeholder hvert enkelt direktiv en formulering om, inden for hvilken tidsfrist direktivet skal være gældende i medlemslandene. Der vil typisk være tale om 1 a 2 år. Tilsyneladende har EF været for optimistisk i sin vurdering af medlemslandenes formåen til at gennemføre, hvad de har forpligtet sig til. I hvert fald tyder en undersøgelse foretaget af Kommissionen på, at langt den overvejende del af medlemslandene er langt bag efter tidstabellen. Danmark, som ofte kritiseres, er blandt de lande, der har omsat de fleste direktiver til national lovgivning. Det samme gælder Storbritannien. Her er der således et svagt punkt i beslutningsprocessen, men det interessante i denne sammenhæng er, at det svage punkt ligger hos medlemslandene, medens EF's egen beslutningsprocedure ikke kan kritiseres. Som et indskud kan bemærkes, at der i den senere tid i Danmark fra tid til anden er fremsat kritiske bemærkninger over for den hastighed, som det indre marked bevæger sig med. Det siges, at EF's beslutningsprocedure nu arbejder så hurtigt, at der ofte ikke er tid til at sætte sig ordentligt ind i sagerne, før de kommer til vedtagelse! Det er jo en helt anden snak end den almindelige forestilling om et EF som et stort bureaukrati ude af stand til at træffe beslutninger. Men også denne kritik over for hastigheden i beslutningsprocessen, der gør det vanskeligt at sætte sig ordentligt ind i sagerne, synes at skyde forbi målet. Efter vedtagelsen af den europæiske Fælles Akt er der opbygget en meget omhyggelig beslutningsproces med adskillige sluseporte, som gør det muligt for EF-institutionerne og medlemslandene at fremsætte deres synspunkter.

Det er fortsat Kommissionen, der fremlægger forslag, og det er fortsat Rådet, som træffer beslutninger. Det forhold, at Kommissionen allerede i juni 1985 fremlagde en hvidbog indeholdende en liste over påtænkte forslag, har tilvejebragt mulighed for, at interesserede i tide kunne søge kontakt med Kommissionen for gennem saglige synspunkter at øve indflydelse på Kommissionens forberedende ar-

bejde. Det er sjældent set, at et så omfattende lovgivningsarbejde som det indre marked er blevet udformet på basis af en plan fremlagt på et meget tidligt tidspunkt. Der er naturligvis sket ændringer i denne plan. Nye forslag er kommet til. Andre forslag er trukket tilbage. Men det korte af det lange er, at hvidbogen fra 1985 i alt overvejende grad fastlagde reglerne for Kommissionens arbejde med fremlæggelse af forslag. På tilsvarende vis har medlemslandene i Rådet skullet tage stilling til de i hvidbogen indeholdte forslag, og kredsen i medlemslandene, som ønskede indflydelse, har derigennem haft mulighed for i tide at søge kontakt med hjemlandets myndigheder.

Hertil kommer traktatens fastlagte regler om høring af det økonomiske og sociale udvalg samt Europaparlamentet.

Det økonomiske og sociale udvalg er sammensat af repræsentanter for det økonomiske liv i medlemslandene, dvs. netop den kreds, som har behov for at følge processen og tilkendegive deres synspunkter.

Europaparlamentet fik ikke yderligere beføjelser i medfør af den europæiske Fælles Akt, men gennem en såkaldt samarbejdsprocedure, som gælder for retsakter vedrørende det indre marked, fik Europaparlamentet bedre muligheder for at udtale sig, dvs. fremsætte ændringsforslag til Kommissionens forslag.

Denne adgang har Europaparlamentet benyttet sig af. Det skyldes bl.a. en meget aktiv indsats fra Europaparlamentets side, at maskindirektivet kunne færdigforhandles inden for en kort tidshorizont og få et indhold, som var tilfredsstillende for størsteparten af medlemslandene, herunder Danmark. Det er karakteristisk, at Europaparlamentet vedrørende bl.a. arbejdsmiljø og miljøbeskyttelse klart har allieret sig med de miljøvenlige kræfter i Fællesskabet og til stadighed søger at højne det kvalitative beskyttelsesniveau i retsakter vedrørende disse forhold.

3. Status for det indre marked

Ved udgangen af 1989 kan status for etablering af det indre marked resumeres på følgende måde. Kommissionen har med enkelte undtagelser fremlagt stort set samtlige forslag, som er nødvendige for etablering af det indre marked inden udgangen af 1992. Rådet har taget stilling til godt og vel to tredjedele af det fremlagte antal forslag, men denne stillingtagen fordeler sig ikke ligeligt på de forskellige sektorer. Det er derfor vanskeligt at vurdere, i hvilket omfang antallet af vedtagelser i Rådet kan siges at afspejle, i hvilket omfang processen henimod det indre marked er færdiggjort. Nogle forslag er selvsagt vigtigere end andre, og antallet af vedtagelser afspejler derfor ikke nødvendigvis, hvor langt EF er nået. Det vil fremgå af den gennemgang, som følger nedenfor af de enkelte sektorer.

a) For så vidt angår industrivarer – som jo i sagens natur er kernen i det indre marked – har Rådet vedtaget stort set samtlige de retsakter, som er nødvendige for, at der i 1992 kan være fri bevægelighed over grænserne. Det vigtigste direktiv vedrører industrielle maskiner. Dette direktiv blev som ovenfor nævnt vedtaget i Rådet i forsommeren 1989. Et andet vigtigt direktiv vedrører personlige værnemidler.

En af grundene til, at denne sektor har kunnet færdigbehandles på så kort tid, er den ny beslutningsprocedure, som indeholder to hovedelementer.

For det første konstruktionen i Fællesaktens artikel 100 A, som har to vigtige punkter. Det ene drejer sig om overgang fra enstemmighed i henhold til traktatens artikel 100 til kvalificeret flertal i henhold til artikel 100 A om retsakter vedrørende ensartede tekniske forskrifter. Der har rent faktisk vist sig politisk vilje i Rådet til at gennemføre afstemninger, men det er endnu mere interessant, at der ikke har været

overvældende stort behov for at sætte forslag til afstemning. Langt den overvejende del af forslagene har kunnet vedtages i Rådet med konsensus. Det andet drejer sig om den såkaldte miljøgaranti (adgang i henhold til artikel 100 A stk. 4 til at indføre nationale regler i tilfælde, hvor miljøbeskyttelse m.v. ikke blev tilstrækkeligt tilgodeset af en EF-vedtagelse). Den har kun været i søgelyset en gang, nemlig i sagen om normer for udstødningsgas for biler, hvor det danske Folketing har besluttet at indføre nationale regler.

Det ser således ud til, at de to forhandlingsmæssige trusler, nemlig for det første truslen om i givet fald at sætte et forslag til afstemning og for det andet truslen om i givet fald at indføre nationale regler, har haft tilstrækkelig slagkraft til at få medlemslandene ind i en forhandlingsproces, som har kunnet føre til enighed.

For det andet er beslutningsprocessen blevet fremmet af det, som i chargon'en hedder den ny metode. Den indebærer, at selve direktivteksten alene indeholder, hvilke krav til sikkerhed, sundhed m.v. der skal opfyldes, men overlader det til de europæiske standardiseringsorganisationer (CEN og CENELEC) at finde frem til, hvilke tekniske specifikationer for det pågældende produkt, som respekterer de i direktivet fastlagte krav om sikkerhed og sundhed m.v. Hermed er tingene faldet på plads. Det er blevet overladt politikerne, dvs. Rådet at træffe de politiske beslutninger, nemlig hvilke sundheds- og sikkerhedskrav der ønskes. Det er blevet overladt til teknikerne at finde frem til, hvorledes maskinerne m.v. skal indrettes for at opfylde dette krav. Set i et dansk perspektiv er der endvidere det interessante ved denne konstruktion, at de andre nordiske lande deltager i CEN's og CENELEC's arbejde.

Medens situationen således tegner sig særdeles positivt for industrivareområdet, må

det siges, at der ikke er blevet gjort tilsvarende fremskridt vedrørende levnedsmidler, og at EF på det meget vigtige område vedrørende veterinære krav på landbrugsområdet faktisk slet ikke er kommet i gang. På sundhedsområdet er der dog sket fremskridt, og processen synes nu at gå hurtigere end for 1 a 2 år siden, således at også for denne sektors vedkommende er der udsigt til, at processen færdiggøres inden for en overskuelig tidshorisont. Det er vanskeligt at vurdere udsigterne for den veterinære sektor, eftersom Kommissionen ikke endnu har fremlagt de nødvendige forslag.

- b) Den sektor, som hurtigst kom på plads, var de frie kapitalbevægelser. Allerede i begyndelsen af 1960'erne blev der i EF gennemført liberaliseringer vedrørende store dele af de kapitalbevægelser, som var tilknyttet varer og tjenesteydelser.

I løbet af 1987 og 88 tog EF de sidste skridt i retning af at fjerne hindringer for frie kapitalbevægelser. Kronen på værket blev sat med vedtagelsen i juni 1988 af det 4. kapitalliberaliseringsdirektiv, som fastlagde, at der fra 1. juli 1990 skal være helt frie kapitalbevægelser inden for EF. Dette direktiv har visse særordninger og overgangsregler. En af særordningerne vedrører bestemmelser, der sikrer, at de danske regler for udlændinges køb af danske sommerhuse ikke kan omgås som følge af kapitalliberaliseringen. Overgangsreglerne har navnlig betydning for flere af de sydeuropæiske lande, som ikke inden for den fastlagte tidstabel mener at kunne opfylde liberaliseringskravet.

Det er ikke overraskende, at kapitalbevægelser blev den sektor, som tidligst kom i land. Kapitalbevægelser er nemlig internationale i deres karakter, og i det seneste tiår er der foregået en næsten fantastisk internationalisering af de internationale kapitalbevægelser.

- c) Sektoren omfattende etablering og tjenesteydelser er lidt uhåndgribelig, men situationen kan i store træk beskrives på følgende måde.

Der er i realiteten tilvejebragt regler, som indebærer uddannelser, eksamensbeviser, diplomer m.v. Dette indebærer, at personer i disse erhverv f.eks. en ingeniør ikke under henvisning til, at uddannelsen er erhvervet i ét medlemsland kan nægtes ansættelse i et andet medlemsland. Hindringer for etablering af virksomhed på disse områder, f.eks. tandlægeklinik er ligeledes ryddet af vejen.

Det andet element drejer sig om sektoren vedrørende tjenesteydelser, som navnlig er af betydning for den finansielle servicesektor. Her er søgelyset rettet mod banker og forsikringsvirksomhed. På bankområdet er arbejdet gennem vedtagelse af direktiver om egenkapital, solvens og 2. bankdirektiv færdigt. Med vedtagelse af 2. bankdirektiv i forsommeren 1989 er der åbnet for etablering af bankvirksomhed i medlemslandene.

På forsikringsområdet er EF færdig med regler på skadesforsikringsområdet, men der udestår endnu et betydeligt arbejde vedrørende livsforsikring.

EF er således nået ganske langt hen ad vejen imod enten en liberalisering eller harmonisering af nationale bestemmelser, som afskaffer nationalt bestemte regler inden for den finansielle servicesektor.

Hertil kommer dog, at for såvel denne sektor som servicesektoren i sin helhed må der endnu gøres et ganske stort arbejde vedrørende selskabslovgivningen, forinden der kan siges at være tilvejebragt ensartede forhold for erhvervslivet, uanset i hvilket medlemsland den bedrives. Det er ganske kompliceret arbejde, der ud over rent selskabsretlige problemer også vedrø-

rer politiske forhold i medlemslandene. I samme boldgade falder regler om beskatning af f.eks. moder- og datterselskaber.

En af måderne til at løse disse selskabsretlige og selskabsskatteproblemer er gennem dannelsen af egentlige europæiske selskaber. På indeværende tidspunkt er det muligt at etablere en såkaldt økonomisk firmagrube, som løser en del af disse problemer. Denne model har bl.a. været bragt i anvendelse for de europæiske airbus-fly. En anden idé går ud på at tilvejebringe adgang til etablering af et europæisk aktieselskab. Denne idé har været drøftet i ganske mange år, uden at medlemslandene har været i stand til at skære igennem. Kommissionens seneste forslag fremlagt i sommeren 1989 indeholder det krydderi, at det kan vedtages med kvalificeret flertal, samtidig med at det indeholder bestemmelser om arbejdstagernes medindflydelse, som Storbritannien kategorisk har afvist.

- d) Offentlige indkøb og offentlige bygge- og anlægskontrakter svarer til ca. 8% af Fællesskabets bruttonationalindkomst. Det har derfor stor betydning, om der findes EF-regler, som afskaffer forskelsbehandling efter nationale tilhørsforhold.

På dette område er det indre marked ved at være færdigetableret. Der mangler i virkeligheden kun stillingtagen til et Kommissionsforslag om at inddrage de hidtil udelukkede sektorer (vand, energi, transport, telekommunikation) under regelsættet, hvorefter der for hele vareområdet skulle foreligge et fælles marked for offentlige indkøb.

For så vidt angår tjenesteydelser mangler Kommissionen endnu at fremlægge forslag, og først når dette er fremlagt og vedtaget af Rådet, vil også tjenesteydelser indkøbt af offentlige myndigheder være omfattet af det indre marked.

- e) Der har i en årrække eksisteret fri bevægelighed for personer fra et EF-land, som ønsker at opholde sig i et andet medlemsland med henblik på arbejde eller erhvervsvirksomhed. Den europæiske Fælles Akt indebærer ikke ændringer heri.

Derimod har Fællesakten ført til, at også spørgsmålet om fri grænsepassage og opholdsret for personer, som ikke er arbejdstagere eller ønsker at drive selvstændig virksomhed, er blevet et aktuelt emne.

Det har knebet med at få vedtaget regler på dette område. Faktisk er retstilstanden for EF som helhed ikke blevet ændret siden vedtagelsen af den europæiske Fælles Akt. Flere medlemslande har gennem særlige arrangementer indført lettelser i grænsepassagen. Det gælder således Schengen-aftalen mellem Forbundsrepublikken Tyskland, Frankrig og Benelux, der i princippet tilsiger uhindret grænsepassage imellem de pågældende lande.

I rådet behandles et forslag fra Kommissionen om opholdsret for studenter, pensionister samt personer, der ikke udøver erhverv.

For Danmark har spørgsmålet om fri grænsepassage rejst flere problemer. Et af dem drejer sig om muligheden for at fastholde kontrol ved grænserne af hensyn til afgiftsforskelle (det vil blive behandlet nedenfor). Et andet vedrører det danske krav om, at den nordiske paskontroloverenskomst skal fastholdes. Det sidstnævnte problem søges løst i forhandlingerne gennem en ordning, som inkluderer de nordiske lande i et eventuelt EF-arrangement.

- f) Ud over veterinærlovgivning og personers frie bevægelighed er det navnlig den såkaldte fiskale harmonisering (moms og punktafgifter), som endnu ikke er i nærheden af et stadium, hvor der kan siges at foreligge regler, som indebærer et indre marked.

På momsområdet arbejdes der med ideer om en såkaldt gaffel, dvs. undergrænse for normalsats på 14% og overgrænse for normalsats på 20% kombineret med særlig lave satser for fødevarer m.v. samt et princip om opkrævning af moms i destinationslandet. Denne model har rimeligt gode muligheder for at kunne samle en form for konsensus i Rådet, dog afhængig af hvor satserne sættes, og om flere medlemslandes særønsker kan imødekommes. Med nogen behændighed er der dog rimelige udsigter til et gennembrud vedrørende harmonisering på momsområdet. Det falder også godt i tråd med den almindelige filosofi om det indre marked, idet en harmonisering på momsområdet udelukkende får betydning for afvikling af afgiftsmæssige grænsehindre for samhandelen mellem medlemslande med varer og tjenesteydelser.

For punktafgifter tegner der sig et noget andet billede. Stort set alle medlemslande har problemer på dette område. Enten skal de indføre nye eller forøge eksisterende punktafgifter, hvad de ikke ønsker af hensyn til erhvervs- og/eller forbrugsinteresser, eller de skal sænke afgiftsniveauet, hvilket indebærer ofte drastiske provenumæssige konsekvenser for deres statsbudget. Hertil kommer at harmoniseringen af punktafgifter ikke direkte har betydning for den frie samhandel med varer og tjenesteydelser, men først og fremmest er et led i bestræbelserne på at udstrække den frie grænsepassage til personer. Dette sidste hensyn lægger nogle medlemslande mindre vægt på end hensynet til en fri passage over grænserne med varer og tjenesteydelser, som er en funktion af momsharmoniseringen.

Kommissionen søger at imødekomme disse forskellige problemer med ideer om minimumssatser og anbefalede satser, som medlemslandene gradvis skal bevæge sig henimod. Denne idé kan sikkert løse en del

problemer, men formentlig ikke alle problemer.

Danmark har et af de problemer, som er vanskelige at løse, idet det høje danske afgiftsniveau sammenlignet med afgiftsniveauet ved den dansk/tyske grænse indebærer store økonomiske fordele ved indkøb af højt beskattede varer i Forbundsrepublikken Tyskland. Siden 1973 er det lykkedes ved gentagne lejligheder at forlænge en dansk undtagelse af EF's rejse-godsbestemmelser, men skal Kommissionens ideer tages for pålydende, kan det ikke længere anses for 100% sikkert, at Danmark vil opnå yderligere forlængelser, når den nuværende særordning udløber ved udgangen af 1990.

Dette problem er et af flere, som illustrerer de vanskeligheder, der kommer til et lille land som Danmark i internationaliserings tidsalder, når det pågældende land fastholder et skatte- og afgiftsniveau og en afgiftsstruktur, der fundamentalt og iøjne-faldende afviger fra situationen i nabolandene. Det er i højere grad internationaliseringen end EF's formelle regler, som stiller Danmark over for det politiske problem,

der ganske enkelt består i, at manøvre-friheden på det skatte- og afgiftsmæssige område for et land med Danmarks geografiske placering og erhvervsmæssige struktur er blevet ganske meget mindre end for blot 5 a 10 år siden.

4. Afslutning

Bortset fra enkelte sektorer er regelsættet for det indre marked enten på plads eller i hvert fald så langt fremme i beslutningsprocessen, at dets konturer kan skimtes.

Det er således klart, at omend der ikke nødvendigvis ved udgangen af 1992 vil foreligge *det* indre marked som foreslået af Kommissionen i dens hvidbog fra juni 1985, vil der i begyndelsen af 1990'erne foreligge *ét* indre marked, som i hovedtræk svarer til Kommissionens planer.

Den reelle gennemførelse heraf i medlemslandene følger med en tidsforsinkelse på et par år som følge af EF-retsakternes karakter, der gør det nødvendigt at gennemføre disse i form af nationale bekendtgørelser, national lovgivning m.v.